

XXV. dubrovačka Ljetna škola o moždanom udaru

Dvadesetpeti Ljetna škola o moždanom udaru održana je u Dubrovniku od 9. do 13. lipnja 2014. godine pod tradicionalnim pokroviteljstvom Razreda za medicinske znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u organizaciji Hrvatskog društva za prevenciju moždanog udara i Zagrebačkog instituta za kulturu zdravlja, te Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Srednje i istočnoeuropskog udruženja za moždani udar (*Central and Eastern European Stroke Society*), Radne skupine za primijenjena istraživanja za organizaciju neuroloških usluga Svjetske neurološke federacije (*Aplied Research group on Organization and Delivery of Care of the World Federation of Neurology*) i Interuniverzitetskog centra Dubrovnik (*Inter-University Centre Dubrovnik*). Poseban naglasak stavljen je na poticanje suradnje i promicanje razmjene znanja u interdisciplinarnoj i međunarodnoj suradnji uz priliku usvajanja novih znanja od uvažanih svjetskih stručnjaka. Problematika moždanog udara obrađena je na cjelovit način, uključujući primarnu i sekundarnu prevenciju, akutno zbrinjavanje i liječenje te rehabilitaciju bolesnika nakon preboljenog moždanog udara. Ljetna škola o moždanom udaru je tradicionalno prepoznata, stoga je i ove godine sudjelovalo više od 40 mladih liječnika i 20-ak stručnjaka iz Europe i svijeta.

Poticanje suradnje i promicanje razmjene znanja

Ljetnu školu je tradicionalno otvorila akademkinja Vida Demarin, voditeljica i osnivačica škole, osoba koja je stručni i znanstveni angažman posvetila prevenciji moždanog udara i zahvaljujući kojoj se koncept ljetne škole moždanog udara održao kao prepoznat interdisciplinarni koncept. U izlaganju se osvrnula na početke, ali i na tradiciju ljetne škole u Dubrovniku, te ukazala na izuzetno brz napredak u području neuroznanosti, koji je nužno sva-

Naglasak ovogodišnje škole stavljen je na poticanje suradnje i promicanje razmjene znanja u interdisciplinarnoj i međunarodnoj suradnji, uz priliku usvajanja znanja od svjetskih stručnjaka. Problematika je obrađena na cjelovit način, uključujući primarnu i sekundarnu prevenciju, akutno zbrinjavanje i liječenje te rehabilitaciju bolesnika nakon moždanog udara. Moždani udar nije sveden na neurološko shvaćanje, nego je pacijent prikazivan u jedinstvenosti njegove osobe, kroz prizmu tjelesnog i psihičkog, ali i kroz prizmu socijalnog i duhovnog aspekta. Ljetna škola je tradicionalno prepoznata, stoga je i ove godine sudjelovalo više od 40 mladih liječnika i 20-ak stručnjaka iz Europe i svijeta.

kodnevno pratiti kako bi se u mogućnosti bolesnicima mogla pružiti najbolja moguća skrb. Prikazana su postignuća dubrovačke medicine i uopće organizacija života u gradu.

Naglasak škole stavljen je na poticanje suradnje i promicanje razmjene znanja u interdisciplinarnoj i međunarodnoj suradnji. Posebnu priliku usvajanja novih znanja od respektabilnih svjetskih stručnjaka imali su mladi specijalizanti kroz interaktivna i interdisciplinarna formalna i neformalna druženja, čime su dodatno mogli oplemeniti vlastita znanja. Moždani udar nije sveden na samo neurološko shvaćanje, nego je kroz sveobuhvatni pristup pacijent prikazivan u jedinstvenosti njegove osobe, kroz prizmu tjelesnog i psihičkog, ali isto tako i kroz prizmu socijalnog i duhovnog aspekta. Na taj način cjelovit pristup moždanom udaru prikazan je kroz neurologiju, epidemiologiju, prevenciju, liječenje i rehabilitaciju. Dodatnu dimenziju ostvaruje mogućnost razmjene znanja medicinskih dosega visokorazvijenih zemalja zapadnog svijeta sa srednje i istočnoeuropskim zemljama. Takav koncept tradicionalno je prepoznat širom Europe i svijeta, stoga je i ove godine sudjelovalo više od 40 mladih liječnika i stručnjaka iz brojnih zemalja poput Kazahstana, Zambije, Makedonije, Albanije, Srbije, Bosne i Hercegovine, Mađarske, Crne Gore, Slovenije, Italije i Hrvatske.

Mladi znanstvenici su imali jedinstvenu priliku predstaviti zanimljiva postignuća iz vlastitog područja djelovanja pred međuna-

rodnim ekspertima, koji, iako nisu bili natjecateljskog karaktera, pokazuju značajnu razinu ozbiljnosti i razumijevanja moždanog udara kroz sveobuhvatni pristup. Izuzetnu pozornost izazvao je prikaz javnozdravstvenog istraživanja koje su proveli mladi liječnici u Zagrebu. U svom istraživanju ispitali su i procjenjivali poznate čimbenike rizika za moždani udar te sukladno prisutnosti čimbenika rizika vršili su edukaciju stanovništva o čimbenicima rizika i unapređenju zdravlja mozga.

Predisponirajući čimbenici za razvoj moždanog udara

O predisponirajućim čimbenicima za razvoj moždanog udara govorili su stručnjaci iz različitih krajeva svijeta. Prof. Moise Desparieux (*Columbia University, New York, SAD*) posebno se osvrnuo na ideju kardiovaskularnog zdravlja u 21. st. Prof. Tatjana Rundek (*Miami University, SAD*) govorila je o aterosklerozi koja, iako dobro poznata, i dalje predstavlja veliki javnozdravstveni problem, kako u Sjedinjenim Američkim Državama, tako i diljem svijeta. Dr. Yoshikazu Yoney (*Kyoto University, Japan*) govorio je o glikativnom stresu, jednom od novijih čimbenika rizika za moždani udar i načinima njegove redukcije. Dr. Nikola Barić (Labin, Hrvatska) nadovezao se predavanjem o subkliničkim markerima i njihovoj ulozi u Alzheimerovoj bolesti.

Dr. Eduardo Tiozzo (Italija) podijelio je nove spoznaje o hiperlipidemiji i nužnosti regulacije lipida kao dijela prevencije moždanog udara. Prof. Zlatko Trkanjec (KBC

„Sestre milosrdnice“, Zagreb) naglasio je važnost pravovremenog zbrinjavanja vaskularnih čimbenika rizika u sprečavanju razvoja demencije. Prof. David Russell (*Oslo University*, Norveška) govorio je spoznajama o šećernoj bolesti te predijabetičnom stanju kao ponekad zanemarenom, a izuzetno važnom i neprepoznom čimbeniku rizika za moždani udar. Prof. Kurt Niederkorn (*University of Graz*, Austrija) predstavio je rezultate studije prevencije moždanog udara u Štajerskoj te naglasio uspješnost javnozdravstvenih programa koji su rezultirali smanjenjem čimbenika rizika prisutnih u toj regiji.

Prof. Niederkorn je također govorio o trombektomiji kao terapijskoj metodi sve češće primjenjivanoj u akutnom moždanom udaru te prikazao nekoliko slučajeva iz svoje prakse. Dr. Sandra Morović (Poliklinika Aviva, Zagreb) posebnu je pozornost posvetila tjelesnoj aktivnosti, koja potiče izlučivanje BDNF-a (neurotrofnog čimbenika porijeklom iz mozga), koji izuzetno pozitivno djeluje na pamćenje, učenje, koncentraciju, i mnoge druge tjelesne i mentalne funkcije. Osim pozitivnog djelovanja na središnji živčani sustav, BDNF djeluje pozitivno i na periferni živčani sustav, ali i mišićno tkivo i druge organe. Dr. Morović je govorila i o subkliničkim ultrazvučnim markerima u ranom otkrivanju kognitivnih promjena, čijom primjenom bi se moglo postići znatno ranije otkrivanje, a time i liječenje čimbenika rizika u svrhu dugotrajne zaštite moždane funkcije.

O novim i obećavajućim ultrazvučnim dijagnostičkim metodama govorio je ing. Hans van Elst (Nizozemska), koji sudjeluje u kreiranju programa za rano otkrivanje promjena na krvnim žilama glave i vrata, također u svrhu što ranijeg otkrivanja krvožilnih promjena. Prof. David Russell (*Oslo*, Norveška) govorio je o budućim mogućnostima liječenja moždanog udara i usporedio uspješnost današnjeg liječenja s nadolazećim mogućnostima. Naglašavao je nužnost poboljšanja komunikacije između službi, ubrzanje dijagnosti-

ke te načinima njihovog ostvarenja davanjem vlastitih primjera.

Sekundarna prevencija, rehabilitacija i palijativna skrb

Posebna pozornost posvećena je sekundarnoj prevenciji moždanog udara, rehabilitaciji te palijativnoj skrbi. Prof. Natan Bornstein (*University Tel Aviv*, Izrael) dao je osvrt o kognitivnim oštećenjima nakon moždanog udara te o novostima u antiagregacijskoj terapiji. Nova antiagregulativna terapija omogućuje liječenje većeg broja bolesnika starije životne dobi u kojoj fibrilacija atriya predstavlja jedan od najznačajnijih čimbenika rizika za moždani udar. Bolja regulacija koagulacije, bez potrebe za stalnom kontrolom parametara koagulacije, istovremeno značajno olakšava liječenje i poboljšava njegovu kvalitetu i time poboljšava kvalitetu života bolesnika.

O ishodima liječenja intravenske trombolize u starijih te o palijativnoj skrbi nakon moždanog udara zanimljiva su predavanja održale i doktorice Ljiljana Čengić iz Vinkovaca te Vladimira Vuletić iz KB-a Dubrava, Zagreb. Njihova izlaganja koncentrirala su se na liječenje bolesnika s ishemijskim moždanim udarom u starijoj životnoj dobi uz naglasak na nužnost individualne procjene pri donošenju odluke o primjeni trombolize kod starijih bolesnika.

Prof. Dragutin Kadojić (Klinika za neurologiju, KBC Osijek) predstavio je korelaciju razine homocisteina s moždanim udarom u istočnoj Hrvatskoj te istaknuo važnost njegovog određivanja kod bolesnika s čimbenicima rizika za moždani udar. Doc. Marinko Dikanović (Slavonski Brod) govorio je o moždanom udaru u dječjoj dobi koji, iako rijedak, postaje sve prisutniji zdravstveni problem te zahtijeva pojačanu pažnju. Prof. Jasminka Đelilović Vranić (Klinički centar Sarajevo) govorila je o trudnoći i moždanom udaru te posebnim potrebama trudnica, ali i nužnosti za bliskom suradnjom neurologa i ginekologa u slučaju sumnje na postojanje čimbenika rizika.

Izuzetno su dobro bili prihva-

ćeni interaktivni moduli poput kviza za napredne poznavatelje moždanog udara pod vodstvom prof. Romana Haberla (Klinika za neurologiju, München, Njemačka) te kviza o prevenciji moždanog udara pod ravnanjem prof. Natana Borsteina. Interaktivne radionice predstavljanja vlastitih radova polaznika odlično su vodili i koordinirali profesori Milita Crissby (*Karolinska University*, Stockholm, Švedska) i Zlatko Trkanjec.

Zdravi stil života; uloge mozga u kreativnosti

Hrvatsko društvo za prevenciju moždanog udara poseban naglasak u prevenciji moždanog udara stavlja na zdravi stil života. Naglasak je stavljen na uloge mozga u kreativnosti, u zdravlju i bolesti, što je inspirativno prikazala akademkinja Demarin s posebnim naglaskom na glazbu i likovnu umjetnost i njihovu ulogu u prevenciji moždanog udara, ali i zamjetnu ulogu u neurorehabilitaciji.

U dubrovačkom duhu stare Gradske knjižnice i čitaonice predstavljena su djela vrsnoga hrvatskog karikaturista Ivana Šarića „*Brainy Drawings*“ i „*The World without Shadows*“ u kojima dominira mozak, u kojima se isprepliće sva elastičnost i plastičnost mozga u duhovitim kreacijama koje inspirativno pokazuju mozak kao izvor našega sveukupnog djelovanja. U istom tonu predstavljena je knjiga spisateljice Flore Turner Vučetić „*The sweet taste of a dalmatian love affair*“ u kojoj se ljubavni doživljaj prepričava kroz okusne pupoljke vrhunske dalmatinske gastronomije. Tijekom slavonske večeri, kojom su dominirale slavonske delicije, pripremala se nacionalna strategija za borbu s čimbenicima rizika, a s naglaskom na nužnost povećanja tjelesne aktivnosti i pravilne prehrane uz redukciju masnoća i soli.

dr. sc. Sandra Morović, dr. med.,
Poliklinika Aviva, Zagreb
Ivan Vukoja, dr. med.,
Hrvatsko društvo za prevenciju moždanog udara